

TEMA

När den nya generationen tar över

ETT MAGASIN FRÅN SVENSK BYGGTJÄNST

NR 2
JUNI
2022

BYGGKOLL

På jakt efter talanger

Så söker branschen efter framtidens medarbetare

KOLL PÅ REGLER

Fastighetsägarens ansvar för skyddsrum

KOLL PÅ TEKNIK

Utsläppen sänktes med 75 procent

I TIDEN

Kampen mot arbetslivskriminaliteten

PÅ PLATS

Miljardbygget under Stockholm

HAN VILL FÖRÄNDRA STADENS LJUD

Ljuddesignern Martin Hallberg vill sänka oljuden för att skapa den attraktiva staden

INNEHÅLL

Byggekoll, nr 2 2022

60

Här växer nya tunnelbanan fram

36

Arbetslivskriminalitet i byggbranschen

TEMA
GENERATIONSSKIFTET

54

En språngbräda till ingenjörsutbildning

55-58

Fyra röster om generationsskiftet

- 4 Ledare**
Från generation till generation
- 6 Kolla bilden**
H22 City Expo
- 8 Koll på**
TEKNIK
Konvertera tomma lokaler till bostäder
REGLER
Nya AMA El och VVS & Kyla
- 34 Så gick det sen**
Smart termiskt nät för värme och kyla
- 36 I tiden**
Bråttom att stoppa växande arbetslivskriminalitet
- 39 Så funkcar...**
Fjärrkyla

- 40 Tomma rör sparar energi och vatten**
INNOVATION Jakten på minskad energianvändning med 3E flow.

- 42 Hållbara leveranskedjor**
HÅLLBARHET Rätt krav i upphandlingen skapar mer hållbara byggen.

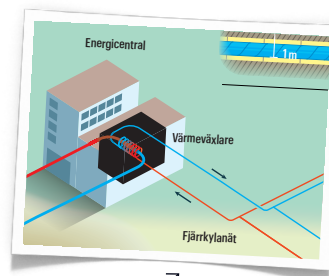
- 44 "Ljuden måste bli smartare"**
PORTRÄTT Ljuddesignern Martin Hallberg vill sätta fokus på stadens ljud och oljud.

- 51 Att lyckas locka framtidens talanger**
TEMA Generationsskiftet

- 60 Stockholms nya tunnelbana**
UNDER MARKEN Så går det för jätteprojektet.

- 62 Produktnytt**
Byggekatalogen tipsar om nya prylar
- 64 Böcker**
Boktips från Svensk Byggtjänsts bokhandel
- 66 Nyfiken på...**
...Amanda Eklund

Så funkcar fjärrkyla
Sidan 39

LEDARE

Charlotte Steen, chefredaktör

Från generation till generation

Att överföra kunskap är viktigt på många plan. Att trygga insikter och lärdomar från de äldre så att framtida generationer kan ta del av värdefullt kunskaps som annars riskerar att förloras är en anledning.

En annan är att visa på fungerande metoder för att slippa uppfinna hjulet igen. Eller att säkerställa så att nästa man eller kvinna på plats har de bästa förutsättningarna att kunna föra den redan uppbyggda kunskapen vidare och även tillföra utveckling till det gamla.

Generationsväxling är något som ständigt pågår. I vårt tema om generationsskiftet har vi tittat på vad branschen har för knep för att på bästa sätt både behålla och rekrytera dagens och morgondagens medarbetare. Du kan bland annat läsa om en studie vid Chalmers som tittat på hur olika digitala verktyg kan underlätta en effektiv kunskapsöverföring.

Du kan även läsa om Teknisksprånget som ökar andelen kvinnliga ingenjörer eller om hur de stora företagen i branschen jobbar för att sticka ut i mängden och locka till sig framtidens talanger, på [sidorna 51-59](#).

I över tio år har Erik Abbing arbetat med sin uppfinning. En ny teknik med en alternativ VVC-lösning som med tomma rör sparar både energi och vatten. Visst låter det

spännande! Läs om innovationen på [sidorna 40-41](#).

Martin Hallberg är ljuddesigner och har arbetat med att ta fram världsunikt ljud för framtidens unga. På stadsmässan H22 i Helsingborg har han installerat ett avancerat ljudsystem på en lekplats som är byggd i en av de gamla fartygsdockorna i hamnen. Läs mer i vårt porträtt på [sidorna 44-49](#).

Morgondagens tunnelbana byggs just nu under Stockholm. Ett historiskt projekt som kommer att förändra hela regionen, men det är först 2026 som de första resenärerna kommer att kunna kliva på tåget. Hur det ska gå till kan du se på [sidorna 60-61](#).

På sista sidan, under vinjetten Nyfiken på, tar vi pulsen på spännande unga byggtalanger som du kommer att se mer av i en framtida byggbransch. I detta nummer har vi pratat med Amanda Eklund. Hon är entreprenör och grundare till podcasten Samhällsbyggnadskvinnor.

Det här är min sista Ledare för Byggkoll. Det är dags att lämna över till morgondagens man eller kvinna att föra redaktionens viktiga arbete vidare. Nu ska jag ta mig an nya spännande utmaningar. Tack för nio roliga och lärorika år!

CHARLOTTE STEEN
CHEFREDAKTÖR

SKENANDE BYGGPRISER

Materialpriserna skenar och det finns inga tydliga tendenser till vändning enligt Statistiska centralbyrån SCB. Framför allt har trävaror, betong och armeringsstål blivit dyrare och det ökade kostnadsläget innebär att färre bostäder byggs under 2023, enligt en prognos från Byggföretagen.

AB SVENSK BYGGTJÄNST
Norrtullsgatan 6,
113 29 Stockholm
tfn: 08- 457 10 00,
www.bygggtjanst.se
E-post till personalen enligt
modellen: fornamn.
efternamn@bygggtjanst.se

REDAKTION

**Chefredaktör,
Ansvarig utgivare**
Charlotte Steen

**Redaktör
Renovering**
Annelie Björling

**Redaktör
Förvaltning**
Anna Hedenrud

**Redaktör
El & Tele**
Manfred Otterheim

**Redaktör
VVS**
Louise Rosén

**Redaktör
Anläggning**
Johan Rosholm

**Formgivare och
bildredaktör**
Tobias Sterner

ANNONSER

Annonsbokning

Mediarum Sverige AB,
08-644 79 60

lars.martenson@mediarum.se

Tryck

Trydells

Redaktionen ansvarar ej för icke beställt material. Eftertryck och kopiering av text och bild/illustration får inte ske utan redaktionens medgivande. Inte heller återpublicering i elektronisk form på exempelvis hemsidor eller databaser får ske utan tillstånd.

REGLER

Nästa generations AMA EL är här

AMA Den nya utgåvan av referensverket AMA EL är nu färdig och AMA, RA och MER EL 22 lanserades nyligen.

Arbetet med att uppdatera AMA, RA och MER EL 19 till en ny generation startade hösten 2020 och nu har det arbetet gått i mål.

Bland ändringarna kan nämnas att området styr- och övervakningssystem utökats med ett nytt avsnitt som handlar om trafiksignaler för vägtrafik. Byggdeltabellen har kompletterats

med 84.C Styr- och övervakningssystem för vägtrafik samt 84.CB System för trafiksignaler.

Kapitel U är kompletterat med ett helt nytt avsnitt under UKB Apparater och utrustningar för trafiksignaler. I avsnitt UKB finns både krav- och rådtexter om bland annat detektorer, trafiksignallyktor, tryckknappslådor och styrutrustning.

Många nya koder och rubriker finns också under UJ Apparater och utrustningar för styrning och övervakning av järnvägstrafik. Dessa koder har sitt ursprung från Trafikverkets komplement TRVAMA.

Fordonsladdning är ett tema som återkommit. Orsaken är en snabb teknisk utveckling samt att såväl myndighetskrav som standarder och branschregler har tillkommit.

Nu har byggdelen 63.Q System för laddning av elfordon fått innehåll som ger stöd vid systemuppbyggnad.

– 63.Q har tidigare varit tom på innehåll. Nu finns det ganska mycket matnyttig text om vad man ska tänka på när man ska projektera, säger Per Andersson, huvudutredare Svensk Byggtjänst.

Även produktionsresultatet SMC.4 Uttagscentraler för laddning av eldrivna fordon, där den utrustning som i dagligt tal kallas laddbox eller laddstolpe ska beskrivas, har fått nytt innehåll både i AMA och RA.

Tidigare har projektering av kabelstegar och kabelrännor utgått ifrån begreppen "tunga" och "lätta" kabelstegar och kabelrännor där AMA har angett hur stor vikt dessa ska tåla. I och med det har entreprenören haft ett omfattande ansvar att välja rätt typ av stega eller ränna samt samordna antal och placering av infästningar utifrån de förutsättningar som finns i handlingarna.

Nu har man ändrat så att avsnitt SBD.2 ersatts med en ny struktur under SBD.3 utan begreppen "tunga" och "lätta" kabelstegar och kabelrännor.

– Med stöd i den nya strukturen och fullständigt omarbetade texter kan projektörer nu enklare ta ansvar för helheten. Det omfattar bland annat typ och avstånd mellan konsoler, fästpunkter och material i tak och väggar. Vi tycker det blir bättre så än att det ansvaret ligger på entreprenören, säger Nils-Olof Wängstedt, huvudutredare Svensk Byggtjänst.

AV MANFRED OTTERHEIM

FOTO SVENSK BYGGTJÄNST

AMA

AMA VVS & Kyla 22 är klar

De fem största förändringarna i AMA VVS & Kyla 22 berör kontroll, injustering, rensluckor, värmebärare samt styr och övervakning.

Enligt Jan Fredriksson, AMA-redaktör på Svensk Byggtjänst och en av projektledarna, har ett stort fokus lagts på resultatet i ett projekt. Mycket kretsar kring Y-kapitlet som handlar om kontroll och överlämning.

– Det råder ofta oenighet om hur kontroller ska vara dokumenterade. För att förbättra detta har vi förtydligat den avtalade kontrollen. Begreppet egenkontroll har tagits bort för att undvika förväxling med företagets kvalitetsledningssystem, säger han.

Ett annat område som fått stort fokus är styr och övervakning. Gränsdragningen mellan VVS och el har tydliggjorts när det gäller styr och övervakning för exempelvis luftbehandlingsaggregat, fläktar, kylmaskiner och värmepumpar.

En annan nyhet i AMA VVS & kyla 22 handlar om rensluckor. Dessa behövs för att ventilationssystem ska gå att rengöra.

– I AMA finns det nu en generell text om att rensluckor ska vara åtkomligt placerade. Hänvisningen till standarden SS-EN 12097 har flyttats till RA så att den riktar sig till projektören. För att förtydliga standarden har vi även lagt till utökade hjälptexter som råd och anvisningar, säger Eva Eneström Schmied, AMA-redaktör på Svensk Byggtjänst och projektledare för AMA VVS & Kyla.

Lägre temperaturnivåer och rörledningar i nya materialkombinationer gör att värmesystemen har blivit känsligare för vattnets innehåll av gaser. Då detta kan leda till problem med korrosion och försämrade energieffektivitet har krav införts i AMA VVS & Kyla 22 på att tappvatten utan tillsatser ska användas och att cirkulerande värmebärare ska vara fria från sedimentära substanser.

– I rådtexten "rekommenderas" att man ska ta ett vattenprov när värmesystemet fylls på för första gången och tas i drift. Resultatet kan sedan användas som referens och jämförelse vid framtida drift. Det är väldigt viktigt hur man sköter driften av sitt värmesystem, säger Eva Eneström Schmied.

AV LOUISE ROSÉN

FOTO LOUISE ROSÉN (AMA) MOSTPHOTOS (BREDBAND)

Idag får kommuner inte lägga bredband över kommungränserna.

BESTÄMMELSER

LAGÄNDRING SKA UNDERLÄTTA UTBYGGNAD AV BREDBAND

Regeringen vill ändra lagstiftningen så att kommunala stadsnät kan byggas över kommungränserna.

Pandemin har visat att behovet av snabba och robusta bredbandsuppkopplingar är stort. Det är därför viktigt att utbyggnaden av bredband fortsätter för det finns fortfarande områden i Sverige med dålig eller ingen uppkoppling alls.

För att råda bot mot det föreslår nu regeringen i en promemoria en ny lag med undantag från lokaliseringsprincipen för utbyggnad av kommunala bredbandsnät.

Förslaget innebär att kommunala stadsnät kan bygga ut bredbandsnät utanför det egna området. Detta under förutsättning att det sker inom geografisk närhet till bredbandsnätet i den egna kommunen och för att uppnå en ändamålsenlig infrastruktur för bredband.

Det finns idag sådana undantag för annan samhällskritisk infrastruktur som vatten, el och fjärrvärme.

Den föreslagna lagen är tänkt att träda i kraft den 1 juli 2023.

AV MANFRED OTTERHEIM

LEVERANSKEDJORNA VIKTIGA FÖR ETT HÅLLBART BYGGE

HÅLLBARHET Samhällsbyggnadsbranschen är beroende av flera externa aktörer för att kunna genomföra byggprojekt. Inköp av byggmaterial och varor sker många gånger från utlandet. Med rätt krav och uppföljning kan det göras mer hållbart.

TEXT JOHAN ROSHOLM ILLUSTRATION MOSTPHOTOS

T rä, sten, stål, järn. Det finns många olika typer av material och produkter som samhällsbyggnadssektorn behöver för att fungera. Hur en produkt och materials leveranskedja därför ser ut är väldigt beroende på vad för råmaterial som används.

Lisa Sennström, upphandlingsjurist på Upphandlingsmyndigheten, berättar att generellt är riskerna oftast högre längre ner i leveranskedjan, exempelvis vid råvaruutvinning och komponenttillverkning. Myndigheten har gjort flera riskanalyser av material som används främst i bygg- och anläggningsbranschen.

– Vårt uppdrag var att ge stöd till upphandlande organisationer. I en enskild upphandling kan det vara svårt att ha all den här informationen. Antingen vet man inte var man ska vända sig eller vad man ska leta efter. Därför har vi tagit fram en tjänst för att underlätta och sammanställa informationen, säger Lisa Sennström.

Det handlar om Riskanalys-tjänsten hos Upphandlingsmyndigheten. Den ger hjälp till de som ska upphandla att hitta produktområden som bedöms som högriskprodukter. Bygg-

och anläggningsmaterial är en sådan. I tjänsten ges en översiktlig beskrivning av vad för råvaror som ingår i produkterna och hur leveranskedjan ser ut och var ifrån råvaran kommer ifrån. Något som gör att riskerna varierar.

Lisa Sennström säger att tjänsten gör det möjligt att se vad för risker det finns kopplat till mänskliga rättigheter, hållbarhet och korruption beroende på var i leveranskedjan man befinner sig. De tre hänger också samman väldigt mycket med varandra tillägger hon.

– Ser man till exempel att det finns höga risker för brott mot mänskliga rättigheter så är det sannolikt en hög risk för arbetsrättsliga risker, miljörisker och korruptionsrisker också, säger Lisa Sennström.

Det finns möjlighet att ställa krav i sina kontrakt för att få till hållbara leveranskedjor. Upphandlingsmyndigheten har tagit fram kontraktsvillkor som kan användas.

– Det handlar om att ställa krav på att leverantören eller entreprenören har ett effektivt riskhanteringssystem för att kunna hantera risker i sin leveranskedja, säger Lisa Sennström.

Myndigheten håller på att se över villkoren och hade förslag på

omgjorda sådana ute på remiss till i slutet av maj. Villkoren bygger mycket på internationella riktlinjer som definierar vad ett hållbart företagande är.

Vad ska ett företag göra mer för att skapa en hållbar leveranskedja? Lisa Sennström poängterar vikten av att ha en process.

– För att kunna identifiera, hindra, begränsa och redogöra för hur man hanterar risker i sina egen verksamhet och i ens leveranskedja. Det handlar om att ha en policy för att kunna leva upp till mänskliga rättigheter

Vi har frågat Trafikverket och JM hur de jobbar med hållbara leveranskedjor.

1 Vad gör ni för att se till att era leveranskedjor är hållbara?

2 Vad ställer ni för krav för att de ska vara hållbara och hur granskar ni att det efterlevs?

3 Vad är största utmaningen för att få till hållbara leveranskedjor?

1 Trafikverket för dialog, ställer krav och genomför regelbunden uppföljning på materialleverantörer där det föreligger störst risk för bristande arbetsrättsliga villkor i leveranskedjan.

2 Trafikverket ställer arbetsrättsliga villkor enligt ILO:s och FN:s konventioner. Vi ställer krav på att våra materialleverantörer ska identifiera risker i efterlevnaden och ha rutiner för att kontrollera att villkoren efterlevs i leveranskedjan. Uppföljningen görs i form av kontroller samt inhämtande av dokument beträffande processer och arbetssätt.

3 Största utmaningen är långa och komplexa leveranskedjor där transparens och påverkansmöjlighet försvåras ju längre ner i kedjan man kommer.

av det material som myndigheten tagit fram.

Tanken med krav på hållbara leveranskedjor är att de ska fortsätta ner i kedjan av leverantörer, så att det inte stannar vid första leverantören berättar Lisa Sennström. Utan att den leverantören i sin tur ställer krav på sina leverantörer.

Lisa Sennström framhåller vikten av transparens från de som upphandlar. Med vad för uppförandekod som gäller, vad för krav som ställs på leverantörer, hur uppföljningar görs och vad för utmaningar det finns.

– Det viktiga är att vara transparent och öppen med de utmaningar man har. Och vilka åtgärder som vidtas för att hantera riskerna. Det är väldigt viktigt att jobba med att kartlägga sina leveranskedjor och där man har begränsad kunskap om vad vissa material kommer ifrån ständigt arbeta för att öka kunskapen. ▶

1 På JM genomlyser vi alla parter som vi tecknar avtal med ur ett hållbarhetsperspektiv - både kopplade till klimat och miljö, social hållbarhet och antikorruption. De så kallade leverantörsgranskningarna sker enligt en tydlig process och i ett särskilt digitalt systemstöd. En särskild grupp med interna resurser från olika delar av företaget och externa konsulter deltar.

2 JM:s uppförandekod, som grundar sig på tio principer ur FN:s Globala Compact, är minimikrav som de leverantörer JM tecknar ramavtal med måste leva upp till. Utöver det ställs olika krav kopplat till vilken typ av vara eller tjänst det gäller.

Exempel på krav är att leverantörer ska ha en uppförandekod, ha en person som är ansvarig för hållbarhetsfrågor, ha utbildning av personal kring miljö och hälsa samt att vår leverantör i sin tur granskar sina leverantörer genom revisioner.

Vi har ett särskilt digitalt systemstöd för uppföljning samt kompletterar med revisioner på plats.

3 Även om JM har största delen av sina inköp centralt blir det ganska många leverantörer att hantera. Det finns dessutom ofta många underleverantörer till varje leverantör. Även om vi inte har ansvar hela vägen ner i produktionskedjan är det viktigt att vi informerar och förklarar att vi ställer krav på att våra leverantörer ska ha kontroll på sina leverantörer. Vår ambition är att höja lägst Stanivå, utveckla leverantörernas hållbarhetsarbete och bidra till ökad kunskap i alla led.

Martin Hallberg märker av ett ökat intresse för ljud i projekt som har en ambition att skapa attraktiva och välfungerande stadsmiljöer.

MARTIN HALLBERG VILL REMIXA STADENS LJUD

Oftast pratar vi om stadens ljud som buller och störande ljud. **LJUDESIGNERN** Martin Hallberg vill lyfta fram och förstärka de goda ljuden i staden, vilka han menar är en viktig del av stadsutvecklingen.

TEXT ANNA HEDENRUD FOTO MATHILDA AHLBERG

Programmet som ökar andelen kvinnor till ingenjörsyrket

Tusentals ungdomar har haft praktik genom Teknisksprånget. En majoritet av dem har gått vidare till ingenjörsutbildningar. Nu vill programmet se större engagemang från byggbranschen.

TEXT JOHAN ROSHOLM FOTO MOSTPHOTOS

Tio år har gått sedan Teknisksprånget såg dagens ljus. Sedan dess har tusentals, närmare 25 000, ungdomar sökt chansen att göra praktik som förbereder för ett framtida ingenjörsyrke. Möjligheten är att få testa arbetet som ingenjör på allt från stora industribolag till mindre företag och kommuner. Arbetsgivare finns i privat och offentlig sektor.

Det är en blandning av företag från samhällsbyggnadssektorn som har platser att söka till hösten; NCC, Peab, Sweco och Afry. Bland allmännyttiga bostadsbolag och offentliga arbetsgivare finns bland annat Helsingborgs stad, Osbybostäder och Uppsalahem.

Helena Gyrulf, verksamhetsansvarig för Teknisksprånget, berättar att det är cirka 200 arbetsgivare som i dag är med i Teknisksprånget. De betalar en praktikantlön till de ungdomar de tar till sig. Det är den enda kostnaden bolagen tar på sig. Inga avgifter eller liknande går till Teknisksprånget.

Intresset är stort. Så pass att alla ungdomar som söker inte kommer att få en plats. För företag som ska ta emot en praktikant gäller det att förbereda sig.

– Det behövs arbetsuppgifter. Det är viktiga jobb som praktikanterna får göra. Ungdomarna ska utmanas och vara med och bidra, ta en plats i verksamheten och samtidigt lära sig. Det handlar inte om att gå bredvid någon eller vara en svans, säger Helena Gyrulf.

En utmaning Teknisksprånget har är skillnaden i utbud och efterfrågan beroende på var i landet man befinner sig. Det är svårare att hitta praktikanter på mindre orter runt om i Sverige jämfört med storstadsområdena.

– Vi får jobba mer med matchningen för att inspirera ungdomarna som finns där.

Fler väljer att gå ingenjörsutbildning. Helena Gyrulf säger att förutom att det hjälper ungdomarna att välja en utbildning så ger det också en målbild för vad för inriktning de vill studera och vad den leder till. En annan stor effekt är att fler kvinnor väljer att studera vidare i de tekniska högskoleutbildningarna.

– De är innan ofta väldigt osäkra på sin egen kompetens och förmåga. Men genom praktiken inser de hur duktiga de faktiskt är och får det självförtroendet som behövs för att ta steget och börja plugga.

För arbetsgivarna är det värdefullt att kunna trygga sin

”Det brukar ofta vara väldigt positiva tillskott till arbetsmiljön att ha praktikanter på plats.”

**Helena Gyrulf
Tekniksprånget**

kompetensförsörjning, kunna visa upp sig för en yngre målgrupp och få in de ungas perspektiv menar Helena Gyrulf.

– Det brukar ofta vara väldigt positiva tillskott till arbetsmiljön att ha praktikanter på plats.

Framåt kommer Teknisksprånget att arbeta mer med att öka mångfalden av ungdomar som söker. Helena Gyrulf är öppen med att de behöver få in fler personer som är födda i annat land eller som kommer från studieovana miljöer med föräldrar som inte studerat längre än gymnasiet.

– Vi har mycket att göra för att nå den målgruppen. För det kan få ännu mer effekt, när de som från början står långt ifrån

utbildningen kan inspireras.

Tekniksprånget vill också se ett större engagemang från byggbranschen. De ser en stor potential med praktik inom samhällsbyggnadssektorn, särskilt då det finns utmaningar i stora pensionsavgångar och att branschen vill bli mer jämställd. Helena Gyrulf menar att det ofta finns ett stort engagemang på en hög nivå i företagen men att det inte kommer ut lika lätt i organisationerna.

– Det finns bolag som är väldigt bra på det men potentialen är mycket större än vad vi lyckats uppnå hittills.

Engagemanget finns men det kan bli bättre avslutar Helena Gyrulf. ▶

**TEMA
GENERATIONSSKIFTET**

1 Hur gör ni för att locka yngre medarbete till er organisation?

Maria Wahlström
HR-chef på Tengbom

2 Hur ser ni på generationsskiftet i branschen?

Gunnar Wannehag
HR-chef på Peab AB

5 Hur jobbar ni med erfarenhetsåterföring?

1 Först och främst satsar vi på vår arkitektur. Hållbarhet och innovation är självklart för den här generationen, som kommer att förändra branschen i grunden. Högt i tak och kollektiv intelligens är kärnan i vårt samskapande, där alla får och ska bidra med stöd av engagerande gestaltungsledare, processer och verktyg. Ditt driv och initiativ är inte bara välkommet – vi behöver det. Vår storlek, bredd och spets ger också möjlighet att utvecklas åt det håll du vill under en hel karriär. Flexibelt arbetssätt och ett hållbart arbetsliv är hygienfaktorer.

2 Arkitektkåren står inför många utmaningar men generationsskiftet är inte en av dem, utan snarare en konkret möjlighet. Den unga generationen har styrkor vi behöver, inte minst vad gäller deras digitala mognad. Samtidigt finns kompetens hos äldre medarbetare som vi är helt beroende av. Så vi satsar på kultur och struktur kring bilateralt lärande; att alla både coachar och tar emot coaching, oavsett ålder eller tid i branschen.

5 Proaktiv coaching och mentorskap är i fokus hos oss. Dels i projekt, där den största återföringen sker, men även inom och mellan våra kontor. Strukturellt stöd är viktigt även här, som i nätverk och gemensamma forum. Men engagerande ledarskap, tydligt ansvar och rätt grundkompetens i uppdragsorganisationen är avgörande. Därför satsar vi också på egna formella utbildningar för chefer och specifika roller.

1 Rent konkret så har vi ett stort fokus på aktiviteter gentemot skolor för att informera om vår bransch och visa att vi är ett företag med bra värderingar där det finns möjligheter att växa. Det är allt från arbetsmarknadsdagar, ferieaktiviteter, studiebesök till praktikplatser och möjligheter för studenter att göra examensarbeten

2 Generationsskiften pågår ju i princip hela tiden, så frågan i sig är inte ny. Vi lärde oss mycket när den stora kullen efterkrigsbarn födda 1946 till 1948 började närma sig pension och behövde ersättas. Men samtidigt kommer alltid nya utmaningar. Ibland möter vi till exempel en föräldrad bild av byggbranschen. Många unga tror att det är smutsigt och tungt, men riktigt så är det ju inte längre. Samtidigt är det ur ett HR-perspektiv viktigt att se hela bilden. När vi rekryterar har vi fler mångfaldsperspektiv än bara ålder. Kön och etnicitet är också viktiga faktorer i en bra sammansatt grupp.

5 Att löpande kompetensutveckla medarbetarna är centralt, men vi har också satsat på att utveckla olika typer av systemstöd. Det ska vara lätt att dokumentera sina erfarenheter, så att andra projekt och fler kollegor kan ta del av dem. Men vi har också till exempel mentorsprogram, där erfarna medarbetare som kanske har några år kvar till pension kan få uppgifter som mentorer i stället. Vår erfarenhet är att det är ett mycket bra sätt att överföra yrkeskunskaper till yngre kollegor.